

TEMEL TÜRKÇE BİLGİLERİ

Alfabemiz ve Alfabe Sırası

Türk alfabesinde 29 harf vardır. Harfleri alfabadeki sırasıyla bilmek, sözcükleri düzenlerken ve sözlük kullanırken işimizi kolaylaştırır.

Alfabemiz: A, B, C, Ç, D, E, F, G, Ğ, H, I, İ, J, K, L, M, N, O, Ö, P, R, S, Ş, T, U, Ü, V, Y, Z.

- Her harfin büyük ve küçük biçimi vardır.

Örnek: A-a, Ç-ç, I-ı, İ-i, Ş-ş.

Örnek: arı, balık, çilek sözcükleri sözlükte bu sırayla yer alır.

- Alfabe sırasını kullanırken C ile Ç, G ile Ğ, I ile İ, O ile Ö, S ile Ş, U ile Ü harflerinin ayrı harfler olduğunu unutmayız.

Ünlü (Sesli) ve Ünsüz (Sessiz) Harfler

Alfabemizde 8 ünlü, yani sesli harf vardır: a, e, ı, i, o, ö, u, ü.

- Ünlü harfler tek başlarına söylenebilir ve tek başına hece olabilir.

Örnek: a-na, e-lim, o-kul.

Alfabemizde 21 ünsüz, yani sessiz harf vardır: b, c, ç, d, f, g,

ğ, h, j, k, l, m, n, p, r, s, ş, t, v, y, z.

- Ünlü ve ünsüz harfleri ayırt etmek, sözcüklerin harf ve hece

yapısını daha kolay incelememizi sağlar.

Harf, Hece, Sözcük ve Cümle

Yazıda kullandığımız işaretlere harf denir. Harfler bir araya gelerek heceleri, heceler birleşerek sözcükleri oluşturur.

Sözcükler anlamlı bir sırayla birleştğinde cümle oluşur. Cümle; bir duygu, düşünce, istek, soru ya da haberi tamamlanmış biçimde anlatır.

Örnek: k + i → ki / ki + tap → kitap / Ece kitap okuyor.

- Harf, hece, sözcük ve cümleyi birbirinden ayırabilmek; doğru okuma ve yazmanın temelidir.

Sözcükte Harf ve Hece Sayısı

Bir sözcükte kaç harf olduğunu bulmak için harfleri tek tek sayarız.

Örnek: kalem sözcüğünde 5 harf vardır.

Sözcüğü söylerken ağızımızdan bir çırpıda çıkan ses topluluğuna hece denir. Her hecede bir ünlü harf bulunur.

Örnek: ka-lem sözcüğü 2 hecelidir; pa-pat-ya sözcüğü 3 hecelidir.

- Sözcükteki ünlü harfleri fark etmek, hece sayısını bulmamıza yardımcı olur.

Sözcükleri Hecelerine Ayırıyorum

Sözcükleri hecelerine ayırırken doğal söyleyişimize dikkat ederiz. Harfleri eksiltmez, harflerin sırasını değiştirmeyiz.

Örnekler:

- o-kul
- ki-tap
- ar-ka-daş
- ke-le-bek
- öğ-ret-men

Heceleri doğru ayırmak, sözcükleri doğru okumamıza ve satır sonunda doğru bölmemize yardımcı olur.

Satır Sonuna Sığmayan Sözcükler

Bir sözcük satır sonuna sığmıyorsa onu rastgele bir yerden değil, hecelerinden ayırırız. Satırda kalan bölümün sonuna kısa çizgi (–) koyarız.

Örnek: arkadaşım sözcüğü satır sonunda arka– / daşım biçiminde bölünebilir; arkad– / aşım biçiminde bölünmez.

Örnek: kütüphane sözcüğü kütüp– / hane biçiminde bölünebilir.

- Tek heceli sözcükleri satır sonunda bölmeyiz.

- Yeni satıra geçtiğimizde sözcüğün kalan bölümünü eksiksiz yazarız.

Anlamli ve Kurallı Cümle

Cümlede sözcükleri anlamli bir sıraya koyarız. Cümlemiz ne anlatmak istediğimizi açıkça göstermelidir.

Örnek: Ayşe bugün kütüphaneye gitti.

“Ayşe bugün kütüphaneye.” ifadesinde anlatım tamamlanmadığı için cümle eksik kalır.

- Cümleye büyük harfle başlar, sözcükler arasında uygun boşluk bırakır ve cümlenin anlamına uygun noktalama işaretini kullanırız.

- Yazdığımız cümleyi bir kez okuyup anlatmak istediğimiz düşüncenin tamamlanıp tamamlanmadığını kontrol ederiz.

Büyük Harflerin Kullanıldığı Yerler

- Cümlelerin ilk harfini büyük yazarız.

Örnek: Bugün sınıfça müzeye gittik.

- Kişi, ülke, şehir ve diğer yer adları büyük harfle başlar.

Örnek: Ece, Türkiye, Ankara, Konya.

- Kurum, kuruluş ve kurul adlarında sözcüklerin ilk harfleri büyük yazılır.

Örnek: Millî Eğitim Bakanlığı, Türkiye Büyük Millet Meclisi.

- Millî ve dinî bayramların, anma ve kutlama günlerinin adları büyük harfle başlar.

Örnek: Cumhuriyet Bayramı, Ramazan Bayramı.

- Mahalle, cadde ve sokak adları ile kitap, dergi, gazete ve sanat eseri adlarında büyük harf kullanımına dikkat ederiz.

Noktalama İşaretleri I: Nokta ve Virgöl

Noktalama işaretleri yazının daha açık ve doğru anlaşılmasına yardım eder.

- Nokta (.) tamamlanmış cümlelerin sonuna konur.

Örnek: Defterimi çantama koydum.

- Nokta, sıra bildiren sayılardan sonra; tarih ve saat yazımında da kullanılabilir.

Örnekler: 2. sınıf / 23.04.2026 / 10.30.

- Virgöl (,) art arda sıralanan aynı görevdeki sözcükleri ayırmak için kullanılır.

Örnek: Çantamda kitap, defter, kalem ve silgi var.

Noktalama İşaretleri II: Soru İşareti ve Ünlem

- Soru işareti (?) soru anlamı taşıyan cümlelerin sonuna konur.

Örnek: Bugün bizimle parka gelecek misin?

- Ünlem işareti (!) sevinç, korku, şaşıрма, heyecan gibi güçlü duyguların anlatıldığı cümlelerin sonunda kullanılabilir.

Örnek: Yaşasın, yarışmayı kazandık!

- Seslenme ve uyarı bildiren bazı ifadelerde de ünlem kullanılabilir.

Örnek: Dikkat, zemin kaygan!

Cümlelerin anlamına bakar, noktalama işaretini gelişigüzel seçmeyiz.

Noktalama İşaretleri III: İki Nokta ve Tırnak İşareti

- İki nokta (:) kendisinden sonra örnek veya açıklama verilecek ifadelerin sonunda kullanılabilir.

Örnek: En sevdiğim meyveler: elma, çilek ve muz.

- Bir sözcüğün anlamı açıklanırken de iki nokta kullanılabilir.

Örnek: dayanışma: İnsanların birbirine destek olması.

- Tırnak işareti (" ") başkasına ait sözleri aynen yazarken kullanılır.

Örnek: Öğretmenimiz, "Kitaplarınızı açın." dedi.

Tırnak içinde yazılan cümlelerin kendi noktalama işaretini de anlamına uygun kullanırız.

Noktalama İşaretleri IV: Kesme İşareti ve Kısa Çizgi

- Kesme işareti (') özel adlara gelen ekleri ayırmak için kullanılır.

Örnekler: Ankara'ya, Ece'nin, Türkiye'de.

- Kısa çizgi (–) satır sonuna sığmayan sözcüğü hecelerine ayırırken kullanılır.

Örnek: öğren– / ci.

- Sözcüğü kısa çizgi kullanırken yalnızca doğru hece sınırından böleriz.

Noktalama işaretini yalnız gerekli yerde kullanır; gereksiz işaret eklemeyiz.

Soru Eki mi, mi, mu, mü

mi, mi, mu, mü cümleye soru anlamı katar ve kendinden önceki sözcükten ayrı yazılır.

Örnekler:

- Hazır mısın?
- Kitabı okudun mu?
- Bu senin kalemin mi?
- Oyun güzel miydi?

Soru ekinden sonra gelen ekler soru ekine bitişik yazılır: mısın,

misin, musun, müsün gibi.

Örnek: Bize katılır mısın?

- Soru anlamı taşıyan cümlelerin sonuna soru işareti (?) koyarız.

Kısaltmalar

Bazı kurum, kuruluş, ülke ve yön adları kısaltılarak yazılabilir. Kısaltmayı doğru biçimiyle kullanmak yazımızı daha açık hâle getirir.

- Birden çok sözcükten oluşan bazı adların kısaltmalarında sözcüklerin ilk harfleri kullanılır.

Örnekler:

- Millî Eğitim Bakanlığı → MEB
- Türkiye Büyük Millet Meclisi → TBMM
- Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti → KKTC
- Türk Dil Kurumu → TDK
- Güney → G

Bir kısaltmadan emin değilsek güvenilir bir kaynaktan kontrol ederiz.

Sözlük Kullanıyorum

Okurken anlamını bilmediğimiz bir sözcükle karşılaştığımızda

önce cümlelerin tamamına bakar ve sözcüğün anlamını tahmin ederiz.

Daha sonra tahminimizi basılı ya da güvenilir çevrim içi bir sözlükten kontrol ederiz.

- Sözlükte arama yaparken alfabe sırasını bilmek işimizi kolaylaştırır.

Örnek: “merhamet” sözcüğünün anlamını önce geçtiği cümleden tahmin eder, sonra sözlükten kontrol ederiz.

- Yeni öğrendiğimiz sözcüğü kendi cümlemizde kullanırız.

Örnek: Merhametli insanlar yardıma ihtiyacı olan canlılara destek olur.

Sözcüğün birden fazla anlamı varsa metne uygun olan anlamı seçmeye dikkat ederiz.

Zıt Anıamlı Sözcükler

Anıamları birbirinin karşıtı olan sözcüklere zıt anıamlı sözcükler denir.

Örnekler:

- büyük ↔ küçük
- hızlı ↔ yavaş
- uzun ↔ kısa

- mutlu ↔ üzgün

- az ↔ çok

Zıt anlamlı sözcükleri cümle içinde kullanırken cümlenin anlamına uygun olan sözcüğü seçeriz.

Örnek: Büyük kutu ağırdı, küçük kutu ise hafifti.

Yazım Alanını Düzenli Kullanıyorum

Yazarken sayfadaki yazı alanını düzenli kullanırız. Yazımızın okunaklı olması kadar sayfadaki yerleşimi de önemlidir.

- Harflerin, sözcüklerin ve satırların arasındaki boşluklara dikkat ederiz.

- Yeni bir düşünceye geçtiğimizde gerektiğinde paragraf başı yaparız.

- Satır sonuna sığmayan sözcüğü hece sınırından ayırırız.

- Yazımızı sayfaya gelişigüzel dağıtmaz; satırları düzenli takip ederiz.

Örnek: Bir paragrafı bitirip yeni bir konuya geçtiğimizde yeni paragrafı uygun yerden başlatırız.

Yazımı Kontrol Ediyor ve Düzeltiyorum

Yazımızı bitirdiğimizde hemen bırakmayız; baştan sona yeniden okuyup kontrol ederiz.

Kontrol ederken şunlara bakarız:

- Cümleler anlamlı ve anlaşılır mı?
- Cümleler büyük harfle başlamış mı?
- Özel adlar ve büyük harfler doğru yazılmış mı?
- Noktalama işaretleri doğru yerde mi?
- mı, mi, mu, mü ayrı yazılmış mı?
- Kısaltmalar doğru yazılmış mı?
- Sözcükler ve satırlar arasında uygun boşluk var mı?

Bulduğumuz hataları düzeltir, doğru yaptığımız davranışları sonraki yazılarımızda da sürdürürüz.